

FILLÉRTÁR

mindennemű közhasznú ismeretek terjesztésére.

34.)

Kijön minden szombaton.

(October' 18-kán 1834.)

Scharlach Mihály.

Szerencsés időszak vala a legközelebb lefolyt dicsőséges harzi tettekben gazdag kor e' hősünkre nézve, mivel térpálya nyílt benne azon nagy katonai szellemének 's bajnoki munkásságának, mellyel oly kedvezőleg áldott volt meg. Erről bizvást elmondhatjuk, hogy neki olyan kor kellett, és a' kornak oly férjfü. Egyike is lón *Scharlach* azon halhatatlan emlékezetű hősöknek, kikkel a' lefolyt időszak méltán büszkélkedve, a' jelen 's utó kornak minta gyanánt szolgál; egyike azon érdemekkel tetéztett férjfiaknak, kik neveiket beedzván a' történetbe, tettekre gyúlasztják példáikkal a' maradékot, és koszorút várnak ravataljaikra azoktól, kiknek hékesebb 's nyugalmasabb napokat hagytak övéik' és vérözönjök' feláldoztával kivíva, mint magok vettek volt által ősz eldőjeiktől.

Ilyen egyes emberek' életének leírása külön könyvet kíván, mert lapjaink legfényesebb tetteinek kiemelésére is szűkek, 's mind az, mit nyújthatunk, rövid, felületes megemlítése, nem kimerítő leírása lehet annak, mit tulajdonképen egy életirónak elmondania kell.

Született Scharlach Mihály 1763. Kassán, hol atyja, József, királyi tanácsnok vala. Ott helyben végzett oskolái után korán fellépván a' katonai pályára, 's előbbi kisebb tettei az utóbbi nagyobbak által rendesen elhomályosítván, alig lehet kijelelni, mellyiken kezdé igazán azon kitünőséget, mellyel a' közönséges jelességen felülemelkedvén, a' magasabb hírűek közt ragyoglék. Talán nem hibázunk, ha azon hősi tettét vesszük legelsőnek az őt nagyinak mutatók közt, mellyel 1795 october' 29. mint a' Sztáray gyalog ezredbeli granatéros kapitány *Mannheim'* ostrománál oly nagy hasznulag tünt

volt ki. Ekkor ugyan is a' Neckár-sáncz melletti Galgenberg nevű hegy' bevételétől volt felfüggesztve az ausztriai fegyverek' győzedelme, melly hegyet az ellenség a' leghevesb álgyuzás' és kartácsolás' tűzével tett közelíthetetlené, annyira, hogy mieink próbálni sem merék az elfoglalást. Scharlach kapván ezen dicsőségre vezérlő alkalmon, a' veszély tengerébe rohant, 's nem csak elűzte vitéz merészletével az ellenséget, hanem a' hegygel együtt több álgyuit is elfoglalá, 's egész éjjel szakadatlanul bujoskodva örködvén, az irigylett győzedelmi pontot, birtokában megtartá. Ezen tettel maga megnyitván a' diadalom' utját, a' Mannheim' ostromát sikeretlenné tenni akaró ellenség elűzetett és a' város bevételét.

A' következett esztendőbeli december' 5-kén *Kehl* erősség' ostrománál még szembetűnőbb remekét adá hősi szellemének. Ekkor a' Rajna' ottani ágán a' legsikorgóbb hideg' és fagy' daczára, minthogy semmi hid nem vala, egyedül maga átgázolván, ezen példájával felbátorítá a' legénységet, melly felejtven most a' zajló folyamat 's az ellenség' kegyetlen fegyvertüzét, követé rendülhetetlen bajnok vezetőjét, 's a' *Kehl-kopf* nevű szigetet elfoglalá; el egyszer'smind a' hidat is, melly ezen szigetből, az itt állott hadláb 's az ellenséges főtábor közötti közösülést fentartá. Ezen szerencsés elfoglalással kedvező állásának megváltoztatására kényszeríté hősünk az ellenség' főtáborát, megmentvén az ausztriaiit azon szorongó helyzetből, mellyben már bal oldala végromlással fenyegettetett. *Malorecz* hadlábi parancsnok még azon hasznat is húzta e' bajnok tetteből, hogy a' tábor' parancsnoksága által célba vett sánczárkot elkészíttette ezen szigetben.

1799 az olaszországi táborozásban mutatá meg hősünk, egy másik elementummal küzdve, mint lehet ott is győzedelmet kivívni, hol már

azzal remény sem kecsegtet. *Novi*-nál auguszt. 15. midőn egy a' táborból első csatára előre nyomult egész granatéros hadláb, részint a' nap' égető sugáraitól elbágyadna, részint az ellenség' öldöklő pattantyuitól iszonyuan fogyaszthatnék, 's a' legénység elpedve és sebesülve hullana össze, vagy oszlakoznék szerte, lelkes magyar szónokságával felélénkíté Scharlach ezen hadlábot, 's a' nemes tüzet, melly önkeblét lobogtatá, a' seregbe ihlélvén varázshatalmu nyelvél, azt a' szigoru keménységgel védett meredek hegy' megrohanására vezette, hol vérengző viadalban visszaverte diadalmas bagonéttal az ellent, 's midőn példájára a' több hadi erő utána nyomult, ezen hegyet megrakván fegyveres néppel, maga, noha sajnos zúzatot kapott, a' második hegynek ment, mellyet hasonló vitézséggel nemcsak bevett, hanem egész csapat ellenséget elfogott, 's így az egész armáda' szerencsés munkálatjának megtöré a' nagy utat ezen nap' győzedelméhez.

Több ily egyes és mindenkor nagy hatásu tettekkel dicsőíté Scharlach a' ragyogó pályát. Nem kevésbé fontosak, sőt még magasbak voltak érdemei a' *landshuti*, *neumarki*, *ebersbergi* csatákban. De minden vitézségeit homályba borítá az, mit az *asperni* óriás ütközetben tett, hol legdicsőbb koszoruját vívta ki, mint granatéros ezredes, csudáját adván a' vitézségnek és bátorságnak. Az ütközet' első napján ezredével iszonyu álgyuzást álla ki, bámulatos bizonyítványait adván lélekjelenlétének. Másnap hatodfél óraker visszaveré Napoleon' gárdája *Wacquant'* brigadáját, 's a' segítségére ment *Klebeck'* gyalog ezredét, ugy a' morvai szabad hadosztályt is, még pedig nagy veszteséggel, mert rohanásai 's temérdek ereje kiállhatatlanok valának. *Aspern'* elfoglalása már csak jámbor óhajtnak látszott, melly nélkül pedig a' győzedelem meg nem történhetett. Ekkor hősünk önsugaltából magát elszánván, ezrede' két csapatját fellelkesíté, 's felleengező hévvel megtámadá a' kevély, győzedelmes ellenséget; noha segédnöke 's tisztjei elhullottak mellőle, megtörve vörte vissza mindedig győzhetetlennek hitt gárdáját Napoleonnak, 's magát *Aspernt*, a' harcmező' középpontját, melly mind a' két tábor' elfoglaló buzgalmának tárgya vala, megvívta a' válogatott és számra sokkal több ellen-

ségtől. A' fáradhatatlan francziák mindent elkövettek a' lobbadozó falu' visszanyéréseért, de Scharlach' rendíthetetlen bátorsága élesztvén az ausztriai seregeket, 13 kegyetlen megrohanáson győzedelmeskedett, 's be nem eresztvén többé a' tenger ellenséget a' lángoló helységbe, ezen akkor legnagyobb fontosságú pontnak ura maradt és birtokával az újabb kor' legnagyobb győzedelmének, melly a' háboruk' történetében óriásinak neveztetik, egyik legnagyobb előmozdítója lett. Mily nagy haszna volt ezen hősi tetteinek az ausztriai fegyverdícsőségre nézve, csak akkor ítélni meg igazán, ha az *asperni* ütközet' részletes mivoltával ismeretes az olvasó, melly végre annak leírását, ezen cikely' folytatásaul következő levelünkben közöljük; itt csak azt jegyezvén még meg, hogy ezen hős tette materialis jutalom nélkül nem is maradt, mert felséges Urunk által generalissá magasztaltatott.

Mint nagy katona nem csak hősi tetteiről elhíresült vala Scharlach, hanem szoros rend' és fenyíték' tartásáról is, melly a' vezért oly becsessé 's a' legénységet oly vitézzé teszi, minthogy csak az által adathatik élet és lélek egy táborba, csak az tartja hármóniában a' sok ezer egyes tagokból álló nagy testet, 's egy lélekké, egy akarattá teszi. — A' pesti, budai 's erdélyi garnizonokban parancsnokságot viselvén, fejedelme' 's hazája' szeretetével tünteté ki magát. Hivatalait mély belátással viselé, ezredét minden ütközetben megkülönbözteté, és minden csatából dicsőséggel tetézve hozá vissza; mert mindenkor a' legnagyobb veszélybe vezeté rettenhetetlen bátorsága. Számos érdemeit méltatni tudá a' kegyes Fejedelem, 's midőn hosszas szolgálatai után nyugalomra lépett, altábornoki czimmel bocsátá el, hogy fáradalmi után izzadozással 's vérrel gyűjtött babérji közt édesb napokat élhessen. 1833-ki majus' 12-kén Pozsonyban, hol utolsó éveit töltötte, szenderült által az ősz bajnok az örök létbe azon boldogító öntudással „nem hasztalan éltem.“ —

T i g r i s.

Ezen név általában mind azon állatokat illeti, mellyeknek bőrök pettyezetett, alakjuk macskai, mint a' leopárd, parducz. De a' valódi tigris, ama' szörnyeteges állat, melly az elefántot leküzdí 's az oroszántól nem remeg, fejétől farkáig rendszeren 5 — 6 láb. Bőrszíne sárga, de nem pettyezetett, hanem inkább keresztleget lefutó csíkokkal ékesített, mellyek hátgerinczén eredvén, hasa alatt vesznek el, a' farka sárga 's fekete karikákkal fedett.

Mind az, mit a' tigrisről tud az ember, annyiból áll, hogy ez igen ritka állat, hogy kevés ember látta vadonságban, és hogy kevés utazó tud róla valamit mondani, mivel csaknem egyedül Keletindian 's a' Gáanges' félszigetein tartózkodik. Cochinchinában és Sziámban is találatik, mint mondják.

Ereje rendkívüli; sokkal nagyobb és nehezebb állatokat látatott hurezolni mint maga. Ha réműletes bögése viszhangzik az erdőkben, reszketnek a' többi vadak és szaladásra iramlanak, a' madarak felreppennek, sőt még az oroszán is megrázza serényét. Szája iszonyu hegyes fogakkal, talpai réműletes körmökkel fegyverzetek, 's az ökörnek egyetlenegy csapással kivágja velök hasát; vad szemeiből sajtáságos fenyegető álnokság néz ki. Házi macskáinkhoz nagyon hasonlít; vigyázva közeledik martalékjához; hogy azt el ne szalassza, inkább csalárdul lepi meg mint sem leküzdéné; a' földön, bokron és galyon keresztül csúszik hozzá, 's bizonyos távolságra lévén már tőle, bámulatos ugrást téve rohan az elmenő állatra a' nélkül, hogy valaha elhibázná czélját. A' folyók' partjait gyakran felkeresi, 's ott lesbe áll az állatokra, mellyek reggel és estve szomjaikat oltani oda szoktak járni.

Büffon, teremtoi képzetének ereszkedve, így írja le a' tigris: Ez egyetlen egy az állatok közt, mellynek szilaj természete egyáltalában szelidíthetetlen; sem erő, sem sanyargatás, sem hatalom nem jámboríthatja. Ádáz haragra gerjed mind szelíd mind kemény velebánásnál; a' kímélő bánás, melly mindent megtehet, mit sem fog ezen vastermészetten; az idő nem hogy

juházthatná szilaj daczát, hanem inkább szaporítja dühét: szintugy eltépi az eledelnyújtó kezét, mint azt, melly üti; minden élő lény' látására bög, minden tárgyat uj zsákmánynak tekint, mellyet kíváncsi szemeivel be akarna nyelni; iszonyatos sziszegéssel, fogcsikorgatással fenyeget, rohanni akarna mindenre, míg lánczán és vaskalifján megtörik dühössége. Gyakran elhagyja az épen levágott állatot, hogy más fojt hasson meg; úgy látszik, mintha csak vér után szomjuhoznék, mellyet lassan szörből és megrészegekik tőle; ha pedig felhasítá testét valamely állatnak, belédugja fejét, hogy hosszú kortyokban szophassa a' vért, de szomját soha sem elégítheti ki egészen.

Valóban lehetetlen ily sok hibát szebb nyelven előadni! A' vadságnak ezen ideálja, ezen fojtogató kény, ez a' vérszopóság elég anyagot szolgáltatott ugyan *Büffon*nak felséges szónoksága' mutatására, de így festeni a' tigris nem szabad, mert ez sem nem vadabb, sem nem vérvívánóbb, sem nem álnokabb az oroszánnál, mellyet ugyan ő oly nemesnek állít (25. számunk). Mindkettő szelidíthetetlen, kérlelhetetlen, ha megéhezik; mindkettő irtóztat ha megdühödik; mind kettő sokat vesz vadságából a' fogságban, csak jó és elegendő táplálattal tartassék; csakugy láttak tigris mint oroszánt ragaszkodni gondviselőjéhez, és azt másoktól megkülönböztetni. Látták azt is, hogy simogatásra oda nyújtá a' tigris hátát őrizőjének, és viszont szeliden bánt vele; sőt *van Aken*, az ujjab kornak *Orpheusa*, — noha nem lanttal szelidíti a' vad állatokat — a' tigrissel valamint az oroszánal, feje medvével 's a' t. mindazt teszi és téteti, mit házi macskáinkkal vagy kutyáinkal tenni lehet, 's így a' tigris' szelidíthetlensége is *Büffon*nak több meséji' sorába került.

Azonban meg kell vallani, hogy ez az állat egyike a' legrettenesbeknek; bizonyítja ezt rendkívüles ereje 's hevessége, csak hogy dühösebnek gondoltatik, mint érdemli. Keletindian vadásszák, de nincs egyéb nyereség belőle az elejtés' dicsőségénél, 's egyéb haszon a' bőrénél, melly egyik legszebb prém. Az utazók ezerféle kalandot beszélgetnek kiállott veszélyeiről; egy a' többek közt oly érdekesnek látszott előttünk, hogy el nem kerülhetjük itten

előadni, magát beszéltetvén egy szemtanuját ezen drámának.

„Egy vihar barlangba üzött bennünket, 's már attól féltünk, hogy talán kénytelenek leszünk több napig itten mulatni. De mivel az alatt csillapodott egy kissé a' zivatar, kimentek kalauzaink meglátni, folytathatjuk-e útunkat. A' nekünk menedékkül szolgált barlang oly setét vala, hogy alig láthatánk egy lépésnyire. Míg rossz helyzetünkről beszélgeténk, egyszerre hangot hallánk és fájdalmas nyöszörgést, melly a' barlang' belsejéből hatá meg fülünket, figyelmünket felébresztőleg. Wharton úr 's én megszeppenve füleltünk e' titkos nyavalygásra, *Linkoln* ifju barátunk pedig rögtön hasra feküdt, és vadász legényemmel bemászott kitudni a' zaj' okát. Alig haladtak néhány lépésnyire, midőn meghökkenő felkiáltásukat hallók, 's nem sokára ismét előjöttek, mindenik egy egy csudálatos tarka állatkát hozván hóna alatt, melly a' macskához hasonlított, csak hogy állkapozái réműletes éles fogakkal voltak rakvák. Szemeik ezen állatoknak zöld színűek voltak, körmeik hosszúk, torkukból pedig vérszínű nyelv nyulék ki. Alig látta meg Wharton, azonnal kiálta: „Igaz Isten! mi egy tigris' barlangjában — —“ de hirtelen félben szakasztatá szavait kalauzink' kiáltása, kik ezzel szaladtak felénk: tigris, tigris! és rendkívüli gyorsasággal kuszta fel egy a' barlang' közelében állott czedrusfára, annak ágai közt rejtkezdvén el.

A' rémülés', meghökkenés' első benyomása engem mintegy megmeresztett; de mihelyt ezen érzetek egykissé lassodtak, és magamhoz jövék, puskára kaptam. Wharton is újra magához jött, 's kiálta ránk: segítsünk neki, a' barlang' nyílását egy temérdek sziklával elzárni, melly szerencsére közel ott hevere. A' veszély' félenkítő érzelve kettőzteté erőnket, mert már világosan hallók az állat' ordítását, 's el valánk veszve, ha előbb a' barlanghoz ér, mintsem elzárhatnók. Még nem valánk egészen készek, midőn már nagy ugrásokban látók közeledni a' vadat. Ezen rettenetes elhatározó pillanatban kétszerezte erőlködésünket, 's nem sokára védett a' barlang' élébe hömpölyített szikla; maradt mindaztálat még egy kis hézak a' kő és barlang' szája közt, mellyen a' tigris' fejét láttuk, mellynek szemei dühösen szikráztak fe-

lénk. Ordítása az egész barlangot megrázkodtatá 's viszhangzott üreben, a' kis tigrisek pedig fülhasító visítással viszonzák belőlrül. Rettenetes ellenségünk először a' sziklát próbálgatta elfordítani hatalmas talpaival 's félre taszítani fejével, de iparkodásának sikeretlensége még inkább nevelé dühét; rémítőleg böngött, és lángot lövellő szemei fény sugarokat látszának hajlékunknak vastag setétébe vetni. Egy pillantatig szinte sajnállani kezdém, mert hiszen atyai érzelem volt az, mi haragját felháborítá.

„Most ideje, elsütni rá a' fegyvert,“ mondta Wharton hozzám hidegvérűleg, melly hidegvérűség ötet soha sem hagyá el, „irányozzon szemének; a' golyó keresztül menend fején, 's szerencséről szólhatni fogunk, ha tőle megmenekszünk.“

Vadászlegényem elővéve kettős puskáját, *Linkoln* pisztolyait; mind ketten elhelyhezék fegyvereiket néhány hüvelyknyire a' tigristől. Wharton nógató szavára mind ketten egyszerre süték el, de el nem találták a' tigrist, mert hallván a' kakas' csattanását, észreuvé, hogy ellene irányoztatik a' megtámadás, egy ugrással félre szökött, de látván, hogy nem találtatott, kettőztött dühel foglalta el előbbi álláshelyét. Mindenik fegyverben megázott volt a' löpor; míg tehát most a' legény és *Linkoln* a' puskaserpenyőket tisztogaták, én 's Wharton a' portartó szarut kerestük; de oly setétség uralkodott a' barlangban, hogy semmit sem láthatván, csak földön tapogatódtunk utána. Keresés alatt a' kis tigrisek felé közeledvén, érezhangu zörejt hallék, 's nem sokára észrehevém, hogy ezen állatok a' portartóval játszottak. Szerencsétlenségre kiránták a' dugót körmeikkel, 's a' nyirkos földön elszóródott pornak többé hasznát nem lehetett venni. Ezen bal eset tönkre tett bennünket.

„Vége mindennek!“ kiálta Wharton „most már nem marad egyéb hátra, mint a' velünk ide zárt állatokkal éhen veszni, vagy szenvedneink hirtelen veget vetni, bebocsátván a' kívül dühöngő szörnyeteget.“

Igy szólván, a' szikla mellé vonult, 's réműhetetlenül az iszonyatos állat' szikrázó szemre függeszté tekintetét. Az ifju *Linkoln* ezer átkot szóra kétségében. A' vadászlegény, ki több hidegvérűséggel bírt, elővéve egy darab

Scharlach generál.

Tigris.

kötelet zsebéből, 's bemene a' barlangba, szándékát nem is közölvén. Nem sokára tompa nyüszögést és visitást hallánk, melyet a' tigris szinte meghallván, nagyon látszott nyugtalanodni. Teljes dühösségben futkosott nagy léptekkel a' barlang előtt ide 's tova, azután hirtelen megállott, fejét az erdő felé fordítá, 's fülhasítva ordítá el magát. Két indiai kalauzaink használák ezen alkalmat, 's a' fáról, hová rejteztek, rá lövék nyilait; többször megtalálták ugyan, de a' vesszők lepattantak kemény bőréről minden sérelem nélkül. Végre egyik közel találta szeménél, 's a' nyíl a' sebben felakadva maradt. Dühössége ekkor a' legnagyobb fokra hágván, a' fának rohant, átszorítá annak derekát körmeivel, 's úgy látszott, ki akarja csarvarni. De a' nyiltól megszabadulván nyugodtabb leve, 's ujjalag a' barlang élébe telepedett.

(Folytatása következik.)

Ártézi és tűzkútak.

Kiki tudja, hogy némelly helyeken mély nyílás furatván a' földre, ha ott forrásnyomot soha senki nem vett is észre, végre bizonyos földtalajhoz juthatni, hol bőségben a' viz. Néha ezen viz oly erővel nyomul ki, hogy ugró kutként több lábnyira szökell a' föld felett. A' természet tehát ingyen ad pompás látványt, mely némelly pazar uralkodónak milliomokba került volt. Nehány év óta igen szaporodnak Francia 's déli Németországban az ártézi kutak, nevöket franciaországban Artois tartományról vevén, hol régóta divatoznak. Nálunk is tétetek több helyütt próbák, melyeknek jó sikere annál kívánatosb, minthogy vízben szükölködő termékeny síkságaink ezen kútak által nagyobb virágzásra jutnának. E' kútak' geognostikai 's technikai tekinteteiről máskor fogunk értekezni.

Chinában ninesenek ugyan ártézi, hanem tűzkútak. Kiating-Tan kerületben (Cantontól éjszakkeltfelé 250 órányira) mintegy 10 óra hosszúsága 's 4—5 óra szélességű környékben több sókut találtak. Minden kissé jó birtoku magános ember kerítvén magához egy részve-

vőt, egy vagy több kútat 's, mire mintegy 2000 tallér kívántatik. Ők a' kútat nem szerintünk ássák, hanem czéljokat idő 's béketérés után érik el, legalább három évet töltvén a' mellett. Ezen kútak rendszeren 15—1800 lábnyi mélyek, és csak 5—6 hüvelyknyi tágak. Ha az ember ilyen kútból vízhez akar jutni, 80 láb hosszú bambusövet dug belé, melynek végén légsap vagyon; mikor alól fenekre ért, egy erős ember kötelhez fogózik 's a' csőre lököt; minden lökötésnél ki kinyilván a' légsap, a' viz feljön. Elpárolgás után ötdrész sót, sőt néha negyedrészt is ad a' viz, melynek íze igen csipős és sok salétrommal vegyes. Az ilyen kútból jövő lég gyulékony. Fáklya tartatván a' kút' nyílásához, midőn a' cső már majd megtelék, husz harmincz lábnyi magasságu nagy tűzkéve gyul fel. Néha a' dolgások vigyázatalanságból, néha gazságból követik ezt el.

Ilynemű kutakból néha semmi só, hanem csak tűz nyeretik, 's ezek neveztetnek tűzkútnak. A' kút' szája bambus csővel elzáratván a' gyulékony levegő oda vezetetik, hová tetszik, és gyertyával meggyújtatván folyvást ég. A' láng kékes színű, három négy hüvelyknyire emelkedik, 's átmérője egy hüvelyk. A' légszesz földszurokkal vegyült, bűdös és fekete sűrű füstöt ad; tüze hőbb égésű, mint a' rendes tűz. A' nagy tűzkútak Tsee-lieoutsingben, hegy közli helyen, egy kis folyam mellett vagynak.

Szinekről az asszonyi öltözetnél.

Ha egy dáma felöltözik, hogy nyilvános helyen megjelenjen, igyekezete épen az, mely egy festésé, ki oly képet akar készíteni, mely a' hozzá értőnek tetsék. Mily sok függ tehát az öltözet' illendő választásától 's a' színeknek összhangzó egyesítésétől, közönségesen tudva van; ugy szinte az is, hogy a' szép-nem ezen választásban gyakran nem szerencsés. Töbnyire a' történettől és személytől függ ezen választás, e' pedig egyik sem mindenkor kedvező a' jó izlésnek. Gyakran karmazin- vagy téglá 's rózsaszín pántlikákat lát

az ember világosveres fátyolozaton, sárga keztyüket zöld szalagok mellett, piros virágot a virányló arcz fellett, barnaveres ruhát rózsaszin pántlikákkal ékesítve 's a' t. Ez oly hibás választás, hogy a' jó izlésű ember' szemét nagyon sérti, pedig csak azért történik, mivel hibázik azon szükséges isméret, mellyel a' dámáknak 's az őket öltöztetőknak birniok kellene a' színek' hármóniájára nézve. Tarka öltözetük' elrendelésében sokkal szerencsésebbek fogának lenni a' dámák, ha szép festések' nézeténél szorgalmasabban tanulnak a' színek' összeállítását, 's némelly szabályokat állítanak azokból magoknak. De mivel sok dámának nincsen alkalmá szép képeket látni, nehány rövid megjegyzést teszünk itt a' színek' theorijáról.

A' természetben csak három főszin vagyion, sárga, veres és kék, ezek neveztetnek született színeknek is. Ezen három szinből származik minden többi szín.

A' fekete 's fehér nem is számítatnak a' színekhez, mert a' fehér világosság, a' fekete pedig a' világosság' hiánya. Ezen kettővel kell a' többinek hármóniában lenni. Ha a' főszínek összevegyítetnek, a' veresből és sárgából narancsszín válik, kékből és sárgából zöldszin, 's így a' főszínek' vegyítékével végtelenségig üzethetik a' színek' változtatása. Mind a' főszínekben, mind a' vegyítékben tökéletes összhangzásban vagynak a' különböző tónusok, így p. o. a' világos kék és setétéké, világos és setét veres igen jól összevegyülnek, ha egymástól — 's ezt jól meg kell jegyezni — legalább három lépcsőben különböznek, az az, egyik három annyival világosabb vagy setétebb mint a' másik.

Világosan bizonyítják ezt a' virágok, kivált a' szekfü 's tulipán, mellyek gyakran ugyanazon egy szinből világosabb és setétebb csikokkal tarkáztatnak, még is követhetetlen szép hármóniát képeznek. A' zöld szín miden szinhez illik. Szemlélje az ember például a' gránátfát tűzverességű virágával, és a' nefejejtset. Ha ezen virágokat külön vesszük zöld leveleiktől koránt sem tetszenek oly nagyon, mint azokkal. A' természet minden zöldet oly összeállításba hozott virágával, hogy még soha sem talált senki a' szemnek valami kellemetlent benne. A' dámáknak tehát nem lehet eléggé ajánlani

a' virágok' és növények' figyelmes vizsgálatát, hogy onnan a' színek' hármóniáját tanulják; kivált a' zöld szín' árnyékátat vegyék szemügybe, mellyel a' virág összeköttetésben áll.

A' zöld szín' tónusai nagyon számosak. A' színek' összerakásánál különösen arra kell tekinteni, hogy egyik a' másikat kiemelje; p. o. a' hamuszin és karmazsin, fűzöld és halavány lilászín, égpszín és hamuszín. Ha valamellyik főszinhez ékesség kerestetik, az első 's elkerülhetetlen szabály, hogy a' főszin 's az ahoz való ék, a' mennyire lehet, oly szín ne legyen, melly a' főszinből lett egy másikkal vegyítetvén. Például, veres ruhát akarna valaki lilászinnel szegélyezni (garniren), ez nem illenék össze, mivel a' lilászín a' veres' és kék' vegyülete; így nem illik a' veres és barna is együvé, mivel a' barna sárgának, veresnek és kéknek vegyítékéből áll elő. Miden egész szín a' fejez hozzátevével szelidítetik, felszínbe megy által és tetszőbbé lesz; azért minden szín vagy főszin igen sokat nyer fejez ékkel. Megjegyzendő még, hogy minden éknek felül kell mulnia homályosságában a' főszint, mihelyt tiszta árnyékot akar lenni.

Világos színt mindig homályosabbal, 's homályost mindig világosabbal szükséges ékesíteni, hogy hármóniában álljon.

A' szép nem' öltözetének színei mindig az arcz', haj' és szem' színe után választassanak, hogy így illő viszonyban álljanak. A' szöke személy' öltözete tehát nem lehet egész színekből, hanem csak lágyakból és vegyesekből, p. o. szürkéből, rózsza, világos tengerzöld, világos lilá 's égpszínből. A' barna ellenben homályosabb 's elkülönzőbb színekbe öltözködják p. o. sárgába, barnába, feketébe, setétzöldbe, tűz- és mákveresbe.

Minden fejérműnek, akár csipkének akár selyemnek, soha sem szabad barnába játszani, hanem egy kissé mindig sárgába, ha a' test' színével egyezni akar.

Némelly hiányokon az arczszinben e' következő mesterséges fogásokkal lehet segíteni: ha az arcz' színe igen piros, a' setét veres ruha nagyon fog használni, mert az erősebb szín elnyomja a' gyengébbet és kellemessé teszi, még pedig úgy, hogy többé fel sem ötlük. A' legvilágosabb színeket a' ruházatban és ékben min-

dig legközelebb kell juttatni a' fejhez és arczhoz, mert a' világos szín magára vonja a' néző szemét, pedig nem kívánják e a' dámák, hogy az ember szemökbe nézzen?

Az izlésre számot tartó dáma igen sokra tartozik vigyázni öltözeténél. Kiváltképen szobájának ékére is kell tekintenie, mellyben magát láttatja. A' szoba' hátulsó része a' szinpad, mellyen ő mint játszó személy lép fel. Világos kék és zöld szoba halaványnak 's betegesnek mutatja a' személyt; és sok szín nem is egyez meg a' világos kékkel. A' bűdösköszin-szönyeg sem igen sikeresen hat a' szemre. Ha a' dáma kénytelenségből villogó vagy szuró szint tart, el kell azt osztania, 's nem nagy tömegben egy rakásra halmoznia; így a' szem nem sértetik oly nagyon, 's a' villogószín kevésbé észrevehető. Ennek következtében a' kiáltó színek csak ékesgetésre választandók, és ritkán lehetnek főszínei a' felesinosításnak.

Setétszínü vagy fekete öltözethez soha sem szabad a' czipőnek igen világos szinből lennie, mert a' láb nagyon felöltik és igen nagynak tetszik; a' középszín legalkalmasabb czipőre. Általában a' homályosabb színeknek lefelé kell menniök, a' világosaknak pedig felfelé az öltözetben, mivel amazokkal mindig a' nehézség' ideáját költjük össze, ezekkel pedig a' könnyűségét, 's ha az ember mathesis szerint akar cselekedni, a' könnyűt soha sem teszi alapjául a' nehézségnek.

Azt megemlíteni felesleges, hogy a' színek választásában az életkorra is tekinteni kell. A' világos, fényes szín ifjusághoz illik, az öregséghez homályosabb és vegyített színek harmonizálnak.

Minden tarka, szembetűnő, dicselkedő kelletlen és bántja a' szemet. Minél kevesebb szín egyesítetik az öltözetben, annál egyszerűbbnek 's jobb izlésűnek tetszik. Legfeljebb három szín legyen egész ruházatban, mert minél kevesb annál szebb. —

A' b u v á r.

Hárdy hadnagy azt beszéli mexicói utazásában, hová a' londoni gyöngyhalászat ügyében küldetett volt: „Én magam is leszállek a' ten-

ger' mélyére, 's körülöttem számtalan czápahal hemzsegett, mellyeknek úszángjaik a' tenger' felületén látszottak, de rövid pálczám kezemben lévén, a' legnagyobb hidegvérűséggel végzém oda lenn dolgomot.“ Ez a' pálcza 9 hüvelyk hosszú 's mind két végén hegyes vassal el látva. Ezt a' buvár közepe markolva tartja a' czápahal' megtámadása ellen, 's az állatnak torkába üti, hogy szája kipeckeltetvén, ártalmatlanná legyen, 's a' buvár ismét felszál más ilyen fegyverért, melly nélkül el vagyon veszve. — Don *Pablo Ochou*, ki sok ideig igazgatója volt a' halászatnak, és maga is ügyes buvár, elbeszélte egykori kalandját, melly vele a' viz alatt történt. A' *Placca de la Piedra negada* igen sok gyöngyházzal megrakva mondatott lenni, 's annál könnyebben hitelt lele, mivel ezen mélyen sülyedt sziklát nehéz vala fel találni. Don *Pablo* tehát felkeresé, tizenegy ölnyire ereszkedvén a' viz alá. A' szikla' körülete 200 réfnyi lévén, kalandorunk körösleg úszkálá, de minden haszon nélkül. Meggyőződév, hogy semmi gyöngyház nincs, a' visszatérésről gondolkodott, 's felveté tekintetét, mint minden buvár szokott, ha a' felelte leskelődő éhes czápahalnak martalékjává nem akar lenni. Don *Pablo* ekkor egy tintererót vett észre, 4 — 5 réfnyi magasságra épen feje felett, hihetőleg mozgásaira vigyázva. Egy tinterero ellen haszontalan fegyver a' feljebb említett pálcza, mivel ennek iszonyatos torka fegyverestől lenyeli az embert. E' szerint a' visszatérés el vala vágva kalandorunk előtt. Helyezete nem engedett hosszas gondolkodást, körösleg uszkála tehát a' sziklánál azon reménységben, hogy üldözője el fogja vesztetni. De mind hiában; az ellenség mindenütt feje felett lebegett, mint az ölyv a' galamb felett. A' szörnnyeteg' szemei nagyok és tüzesek voltak, száját pedig szünetlenül tátogatta, mintha már előre akarná izlelni zsákmányát. A' buvárnak a' megfulás vagy az elnyelettetés kikerülhetetlen vala, mert már lehellet nélkül tovább oda lenn nem mulathatott. Ezen elhatározó pillanathan emlékezett, hogy a' szikla' egyik oldalán fővenyes helyet vett volt észre; nagy hirtelenséggel oda úszott most; a' figyelmes ellenség szinte oda tartott vele. Itt felkavará most pálczájával a' fővenyet, úgy hogy a' viz egé-

szen zavaros lön, és sem ő nem láthatta ellen-ségét, sem pedig az őtet. Ekkor más irányt véve sietett a' felületre, 's ellankadva juta fel. De még nem volt megszabadulva, mert a' szörnyeteg olyan esetben fel szokott ugrani a' vízből martalékja után, de szerencsére nem messze valának a' ladikok, 's látván a' halászok elbágyadását, gyaníták üldöztetését, előugrándoztak, mint szokás, hogy lubiczkolással elérmíték az ellenséget. Don Pablo inkább halva mint élve jutott a' ladikba.

E m b e r i s m é r e t.

Ki emberisméretet akar magának szerezni, annak mindent figyelembe kell vennie az emberen. *Lavater* egy munkát irt, mellyben megmutatá, hogy az ember' gondolkodásmodját arczvonásaiból ki lehet olvasni. Sok igaz van ezen munkában, noha sok hamis is, mivel gyakran oly dolgokat akart szabályok alá venni a' nagy hírű ember, mellyek nagyobb részént csak az érzéstől függenek és mulékony pillantatiak. Az ember' járásából 's magatartásából igen helyesen ki lehet karakterét találni. A' nyalka igen ügyesen ugrádozik és szökdécsel; a' pontos embernek még léptei is pontosan kimérvék; a' kevély másképen hányja lábát mint az alázatos és félékeny; ki gondolkodásában 's érzetében igen változó, igen egyenetlen járasu, majd siet, majd késedelmezik menésében; a' rest nyugodtan tipeg, a' heves merész léptekkel hástija a' levegőt.

Azon hang, mellyen az ember beszél, gyakran csalhatatlanabb jele a' karakternek mint az arczvonások. A' keserű hang önhittséget, makaesságot; a' goromba, nyers durvaságot; a' tiszta, erős, nemes indulatot 's férjfitu lelket; a' vékony, siránkozó, gyávaságot 's hártározatlanságot; a' kellemes de erős, derék, igazságos és jó embert; a' hajlékony, ügyes hízelkedőt; a' reszkető, akadozó — ha nem természeteti hiba — olyan embert, ki megfogásai-

val még ninesen tisztában; ki igen lassan beszél és a' szavakat nyujtja, rest; a' ki pedig hirtelen fecseg, gyakran igen meggondolatlan.

N a p l ó.

- October' 18-kán 1663 született a' szavoyi herczeg *Eugen*, Ausztriának nagy és szerencsés hadivezére 's a' törökök' rémitője.
- 19-kén 1813 a' lipcei veszedelemből menekedő *Poniatowski* herczeg, francia tábornok, az *Elster* folyót át akarván gázolni, a' hullámokba fúl.
- 20-kán 1810 a' svéd koronaörökösnek választott *pontecorvói* herczeg, *Bernadotte*, a' catholica vallást az augsburgival cseréli fel. — 1695 a' szerencsétlen *lugosi* csatában elesik a' hős császári generál *Veterani*.
- 21-kén 1805 óriási tengerütközet *Trafalgárnál*, mellyben Anglia semmivé teszi ugyan a' francia és spanyol flottát, de ezen nyerességet a' nagy tengerhős *Nelson*' halálával érzékenyen vásárolja.
- 22-kén 1721 *Péter* czár „minden oroszok' császára“ czimet vesz fel. — 1822 *Hutsou Love*, Napoleon' kegyetlen örje, ifjabb *Las Cases* által ostorvágásokkal gyaláztatik meg Londonhan; a' megtámadó legottan Franciaországba szökik.
- 23-kán 1812. a' *Kreml*, muszka czárok' régi palotája, a' francziák által levegőbe vettetik.
- 24-kén 1795. Harmadik tractatus *Pétervárott*, *Lengyelország'* végső felosztásáról. Ezáltal az éjszak' alakja egészen megváltozik, tőszomszédá' lévén a' szövetkező három fő hatalom.

POZSONYBAN.

Ifj. Schmid Anta' betűjivel és költségén.